

ВІДГУК
опонента Паливоди Олени Михайлівни, доктора економічних наук,
професора, професора кафедри менеджменту Національного університету
«Київський авіаційний інститут»
на кваліфікаційну роботу Матусяка Сергія Казимировича на тему:
«Розвиток електромобілізації в країнах Європи»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 – Економіка

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Стрімкий розвиток електромобілізації є одним із ключових напрямів сучасної транспортної та енергетичної політики країн Європи, що обумовлено необхідністю досягнення кліматичної нейтральності, підвищення енергетичної безпеки та забезпечення сталого економічного розвитку. У контексті реалізації Європейського зеленого курсу (European Green Deal), пакета законодавчих ініціатив «Fit for 55», а також цілей щодо скорочення викидів парникових газів транспортний сектор зазнає масштабної трансформації, центральне місце в якій посідає електрифікація автомобільного транспорту.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що електромобілізація сьогодні розглядається не лише як технологічна інновація, а як комплексне соціально-економічне явище. Водночас успішність розвитку електромобільності визначається ефективністю державної політики, економічних стимулів, нормативно-правового забезпечення та рівнем готовності суспільства до переходу на екологічно чистий транспорт. Країни Європи демонструють різні моделі розвитку електромобілізації. Це створює широкі можливості для порівняльного аналізу, виявлення чинників успішності реалізації політики електромобілізації та формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо її вдосконалення.

Особливої актуальності тема набуває в умовах зростання геополітичних ризиків та необхідності диверсифікації джерел енергопостачання. Перехід до електричного транспорту сприяє зменшенню залежності від викопних видів палива, розвитку відновлюваної енергетики та підвищенню енергетичної стійкості держав. Крім того, розвиток електромобілізації стимулює структурну модернізацію економіки, формування нових високотехнологічних виробництв,

створення робочих місць і підвищення конкурентоспроможності національних економік.

Для України дослідження європейського досвіду розвитку електромобілізації має особливе практичне значення у зв'язку з набуттям статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу, необхідністю гармонізації транспортної та екологічної політики із законодавством ЄС, післявоєнною відбудовою транспортної інфраструктури та реалізацією курсу на декарбонізацію економіки. Адаптація кращих європейських практик може стати важливим інструментом прискорення розвитку ринку електромобілів, удосконалення механізмів державного стимулювання, розширення мережі зарядної інфраструктури та інтеграції електротранспорту до сучасної енергетичної системи.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження визначається її відповідністю сучасним пріоритетам сталого розвитку, декарбонізації транспортного сектору, європейської інтеграції України та переходу до циркулярної економіки. Результати дослідження мають практичне значення для формування державної політики у сфері електромобілізації, розвитку зарядної інфраструктури, удосконалення системи управління акумуляторними батареями та гармонізації українського законодавства з нормами Європейського Союзу.

Дисертація вбудована в науково-дослідницьку роботу, зокрема у дослідженнях: «Геоелекономічні та цивілізаційні виклики розвитку глобальної економіки» з державним реєстраційним номером 0121U111077 (2023-2025 рр.) та «Циркулярна економіка як драйвер екологічної безпеки держави» з державним реєстраційним номером 0125U004247 (2026 р.), розділ «Розвиток електромобілізації в країнах Європи».

Ступінь обґрунтованості та надійності наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації, є надійними та емпірично обґрунтованими. Дослідження поєднує теоретичні та

концептуальні засади електромобілізації та циркулярної економіки. У дослідженні застосовано комбінований методологічний інструментарій, основою якого є інституційна економіка, теорія зовнішніх ефектів, теорія дифузії інновацій, концепції низьковуглецевої інноваційної політики, економіки сталого розвитку, циркулярної економіки та економіки транспорту. Автором самостійно обґрунтовано адаптаційну модель економічно доцільної електромобілізації України, яка, на відміну від існуючих, інтегрує принципи циркулярної економіки, враховує особливості національного ринку електромобілів, воєнні та енергетичні ризики, а також вимоги регуляторної політики ЄС. У дослідженні систематизовано європейські моделі державного стимулювання електромобілів, зібрано та опрацьовано статистичні дані European Commission, European Alternative Fuels Observatory, Інституту досліджень авторинку, Укравтопрому тощо. На основі панельної регресії з фіксованими ефектами встановлено позитивний зв'язок між ринковою часткою електромобілів і такими чинниками, як розмір субсидій, податковими пільгами, щільністю зарядної інфраструктури та рівень доходів населення (с. 83-87).

Дисертація містить порівняльний аналіз стратегій електрифікації брендів, сценарні прогнози розвитку електромобілізації в Україні на 2026-2030 рр., рекомендації щодо розвитку зарядної інфраструктури, які використовуються підприємствами автомобільного та логістичного секторів України, що підтверджує її практичну застосовність і наукову обґрунтованість (с. 118; с. 179).

Отримані результати характеризуються науковою обґрунтованістю, достовірністю та відтворюваністю, що забезпечує можливість їх використання для подальших наукових досліджень і розроблення практичних рекомендацій щодо формування стратегії розвитку електромобілізації в Україні.

Зміст та структура дисертації

Дисертація має логічну структуру та тематичну узгодженість. Вона складається зі вступу, трьох основних розділів, висновку, списку літератури та додатків. У розділі 1 досліджено європейську регуляторну політику

циркулярного розвитку електромобілів і батарей у контексті адаптації до умов України, а також обґрунтовано циркулярну економіку як економічну модель трансформації автомобільної промисловості. У розділі 2 представлено емпіричний аналіз розвитку електромобілізації та циркулярних практик у країнах ЄС. Розділ 3 зосереджений на розробці сценаріїв та інструментів адаптації європейського досвіду електромобілізації до умов України. Структура дослідження сприяє послідовному розкриттю теми, від теорії та існуючих практик ЄС до способів їх адаптації у вітчизняному економічному середовищі.

Автор обґрунтував адаптаційну модель ефективної електромобілізації України, яка базується на концепції інтеграції транспортної інфраструктури в циркулярні ланцюги доданої вартості, поєднує концептуально-аналітичний, сценарний та інструментальний рівні дослідження і враховує вторинно-імпортний характер національного ринку електромобілів, бюджетні обмеження, воєнні та енергетичні ризики, слабкість корпоративного сегмента, нерівномірність зарядної інфраструктури, потребу у формуванні елементів циркулярної економіки батарей та необхідність гармонізації з регуляторною політикою ЄС. Такий підхід передбачає поетапний перехід від фрагментарної імпорто-фіскальної підтримки до комплексної політики електромобілізації, що охоплює мінімальний, базовий та інтеграційний сценарії розвитку (с. 166 -181).

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Основні наукові результати дисертації, що визначають її новизну та відрізняють від існуючих розробок у даній сфері, полягають у наступному:

- Вперше обґрунтовано архітектуру адаптаційної моделі економічно доцільної електромобілізації України;
- Удосконалено теоретичне трактування електромобілізації, що полягає у переході до нової техно-економічної парадигми мобільності;
- Удосконалено класифікацію моделей державного стимулювання електромобілізації в країнах Західної Європи;
- Удосконалено методичний підхід до оцінювання ефективності стимулів електромобілізації шляхом комбінування порівняльного аналізу, панельної регресії з фіксованими ефектами та методу різниці-різниць;

- Удосконалено методичний підхід до ранжування інструментів державної політики електромобілізації для України через включення до оцінки показників екологічної та циркулярної ефективності;
- Удосконалено наукове розуміння циркулярної економіки в автомобільній промисловості як економічної моделі структурної трансформації галузі;
- Поглиблено наукові положення щодо ролі держави в електромобілізації як суб'єкта не лише корекції ринкових збоїв, а й координації інфраструктурних змін, формування нових ринків, підтримки інноваційних екосистем і забезпечення регуляторної передбачуваності;
- Набули подальшого розвитку підходи до аналізу зарядної інфраструктури та нефіскальних чинників як другого рівня політики електромобілізації;
- Обґрунтовано неможливість прямого копіювання масових субсидій та необхідність поетапної, бюджетно збалансованої, інституційно узгодженої політики при адаптації європейського досвіду електромобілізації до умов України;
- Поглиблено положення щодо формування елементів циркулярної економіки в українському електромобільному секторі за відсутності повного циклу власного виробництва електромобілів;
- Набули подальшого розвитку наукові підходи до оцінювання циркулярних практик провідних європейських автовиробників у контексті електромобілізації, повторного використання батарей, ремануфактури компонентів, переробки критичних матеріалів і формування замкнених виробничих циклів.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Теоретична значущість дисертаційного дослідження полягає у поглибленні та розвитку науково-методичних засад управління процесами електромобілізації економіки України на основі адаптації європейського досвіду, принципів сталого розвитку та концепції циркулярної економіки.

Вагомим теоретичним результатом дослідження є розроблення архітектури адаптаційної моделі економічно доцільної електромобілізації України, що ґрунтується на інтеграції транспортної інфраструктури до циркулярних ланцюгів створення доданої вартості. Запропонована модель передбачає поетапний перехід від фрагментарної імпорто-фіскальної підтримки до комплексної державної політики електромобілізації, яка охоплює мінімальний, базовий та інтеграційний сценарії розвитку. Теоретичний внесок дисертації також полягає в удосконаленні методичного підходу до оцінювання ефективності інструментів стимулювання електромобілізації шляхом інтеграції методів порівняльного аналізу, панельного регресійного моделювання з фіксованими ефектами та методу різниці-різниць (Difference-in-Differences).

Практична цінність дисертаційного дослідження полягає у розробленні комплексу прикладних інструментів, орієнтованих на використання підприємствами та органами державної влади. Запропоновані методичні підходи можуть бути використані для гармонізації державної політики електромобілізації з програмами підвищення енергетичної стійкості, розвитку зарядної інфраструктури та післявоєнного відновлення транспортної системи України. Практичне значення одержаних результатів підтверджується їх використанням і прийняттям до впровадження органами державної влади, галузевими об'єднаннями та підприємствами автомобільного, логістичного й інфраструктурного секторів.

Зокрема, практичну цінність становлять результати порівняльного аналізу фіскальних механізмів підтримки ринку електромобілів у країнах Європейського Союзу, класифікація фінансових і нефіскальних інструментів стимулювання, а також сценарна модель оцінювання впливу електромобілізації на бюджетні надходження, які знайшли практичне застосування в діяльності Апарату Верховної Ради України (довідка від 10.03.2026 № 04-32/13-2026/50851).

Рекомендації щодо інтеграції мережі зарядних станцій у процес реконструкції міжміських автомобільних доріг, розвитку зарядної інфраструктури на засадах державно-приватного партнерства, стимулювання

встановлення зарядних станцій у житловій та комерційній забудові, а також інтеграції зарядної інфраструктури до міських і регіональних програм розвитку сталого транспорту використовуються Міністерством розвитку громад та територій України (довідка від 07.04.2026 № 346/10-26).

Основні результати дисертації впроваджено у практичну діяльність Громадської спілки «Українська асоціація учасників ринку електромобілів» EV-UA (довідка від 30.01.2026 № 300/20). Використання класифікації фіскальних і фінансових інструментів підтримки ринку електромобілів, а також сценарної моделі розвитку ринку електромобілів України до 2035 року підтверджено Всеукраїнською асоціацією автомобільних імпортерів і дилерів (довідка від 18.02.2026 № 225).

Крім того, матеріали дисертаційного дослідження також можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання відповідних навчальних дисциплін.

Повнота відображення основних результатів положень дисертації в опублікованих автором роботах

Основні висновки дисертації були поширені через 4 рецензованих публікації в українських наукових журналах, індексованих у міжнародних базах даних, та 3-х матеріалах конференцій. Ці публікації охоплюють ключові аспекти дисертації, такі причини та наслідки електромобілізації в Західній Європі, застосування принципів циркулярної економіки при виробництві автомобілів, вплив державних стимулів на ринок електромобілів ЄС та України тощо. Результати дисертаційного дослідження апробовано на міжнародних наукових конференціях, що засвідчує їх наукову актуальність, фахове обговорення та належний рівень академічної репрезентації. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Усі наукові результати, положення та висновки отримані автором особисто. Використання результатів спільних наукових праць здійснено з виокремленням особистого внеску здобувача відповідно до вимог академічної доброчесності.

Оцінка структури та мови, мови та стилю викладу дисертації

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаної літератури та додатків.

Дисертацію викладено українською мовою відповідно до вимог наукового стилю. Робота відзначається змістовною цілісністю, логічною структурою, системним і послідовним викладом матеріалу, точністю використання фахової термінології, чіткістю, зрозумілістю та об'єктивністю представлення результатів проведеного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Перевірку тексту дисертації на наявність текстових запозичень здійснено із застосуванням системи Turnitin Similarity. За її результатами не виявлено випадків неправомірного використання текстових матеріалів без належного посилання на джерела. Таким чином, дисертаційна робота Матусяка Сергія Казимировича на тему «Розвиток електромобілізації в країнах Європи» відповідає принципам академічної доброчесності.

Зауваження щодо роботи та її дискусійних положень

Хоча дисертація є всебічною та методологічно обґрунтованою, декілька моментів потребують подальшого роз'яснення:

1. У п. 1.3. дисертаційного дослідження автором зазначено, що впровадження циркулярної моделі не є автоматично ефективним, однак межі та реальна ефективність впровадження зазначеної моделі проаналізовані фрагментарно, що не дає змоги повною мірою оцінити умови її економічної доцільності та можливості практичної реалізації в різних інституційних середовищах.

2. У п.2.1.-2.2 представлено дослідження основний акцент зроблено на основі аналізу електромобілізації країн Західної Європи, тоді як досвід держав Центральної та Східної Європи (Польщі, Чехії, Румунії, країн Балтії), які мають більш подібні до України соціально-економічні умови, використано недостатньо повно. Дослідження досвіду зазначених країн могло б підвищити практичну релевантність запропонованих рекомендацій.

3. У дисертаційному дослідженні автор детально розглядає позитивні ефекти державного стимулювання впровадження електромобілізації, однак меншою мірою аналізує потенційні негативні економічні наслідки: вплив на енергетичні системи, бюджетне навантаження, ризики дефіциту критичної сировини, конкуренцію за електроенергію в умовах післявоєнного відновлення України, що знижує збалансованість практичних рекомендацій щодо адаптації практик ЄС (с.73-81; с. 95-107).

4. Запропонованій автором адаптаційній моделі електромобілізації для України (п.3.2.), незважаючи на її логічність, бракує кількісної оцінки економічного ефекту від реалізації окремих запропонованих інструментів, аналізу їх вартості для державного бюджету та прогнозу бюджетної ефективності у середньо- і довгостроковій перспективі.

5. Автором виділено інструменти адаптаційної моделі електромобілізації України (с.157-159) та здійснено їх економічне обґрунтування з погляду вартості та джерел реалізації. Водночас залишається незрозумілим чи всі запропоновані інструменти є однаково доцільними в період воєнного стану та післявоєнної відбудови.

6. Автором представлено три сценарії розвитку електромобілізації (п.3.3.), проте відсутній аналіз їх чутливості до змін ключових параметрів (цін на електроенергію, вартості батарей, темпів економічного відновлення України, змін європейської регуляторної політики). Проведення такого аналізу могло б підвищити достовірність прогнозних оцінок.

Наведені зауваження мають виключно уточнювальний характер і жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Матусяка Сергія Казимировича.

Загальний висновок та оцінка кваліфікаційної роботи

Дисертаційна робота Матусяка Сергія Казимировича на тему «Розвиток електромобілізації в країнах Європи», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка, являє собою наукову роботу високої теоретичної та практичної цінності. Дисертаційна робота глибоко

досліджує актуальну науково-прикладну проблему – розвиток електромобілізації в країнах Європи. Автором проведено комплексне дослідження ефективності державних механізмів стимулювання електромобільності та впровадження циркулярних моделей у автомобільній промисловості, а також обгрунтовано адаптаційну модель економічно доцільної електромобілізації для України, що враховує європейський досвід, особливості національного автомобільного ринку, бюджетні обмеження та пріоритети європейської інтеграції.

Комплексне поєднання теоретичних положень, результатів емпіричних досліджень та авторських методичних розробок дало змогу отримати нові науково обгрунтовані результати щодо адаптації європейського досвіду розвитку електромобілізації до умов України на принципах циркулярної економіки. Дисертація характеризується високим рівнем методологічної обгрунтованості, достатньою емпіричною базою та практичною значущістю сформульованих висновків і рекомендацій.

При оцінці за основними критеріями академічної досконалості дисертація повною мірою відповідає встановленим вимогам для присвоєння ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук,
професор, професор кафедри менеджменту
Національного університету
«Київський авіаційний інститут»

Олена ПАЛИВОДА

Людмила Павлова О. Павлова
Менеджер секретар КНІ
Людмила Павлова